

Katakarak

Nerea Fillat (Katakarakeko asanbladako kide eta langilea)

Kultura eta ekimen politikoa astintzeko gailuak

Kultura eta politika nahastu eta elkar dantzaten duten muga horretan kokatzen da Katakarak. Mutur horiek igarotzeko tresna moduan pentsatu eta izendatu zen proiektua. Bidea luzea izan zen; lan teorikoa, eztabaida eta erabakiak hartzeko prozesua kontsentsuan oinarriturik zegoenez, hartutako erabakiek taldea osatu eta borobiltzeko borondatea zuten.

Ia hiru urte pasa direnean, ziklo politikoaren aldaketak eta esperientziak berak ikasketa eta eztabaidarako bide ezberdinak ireki dizkigute. Erronka berrien ateak zabaldu dira, hartutako erabaki batzuk zalantzan jartzen eta hamaika galdera gehiagori aurre egiten. Orain konplexuagoa egiten zaigu ekonomia sozial eraldatzailean oinarritutako proiektu baten bidez kultura eta politika eraldatzea.

Galdera gehiago ditugu orain. Eta zailagoa zaigu geure inguruan gertatzen denari erantzunak ematea. Guk egindako ibilbidea konpartitzeko aukera bat da testu hau eta sinatzailearena da esaten denaren ardura osoa, baina bidea eta ikasketa kolektiboak dira.

Nafarroa triste eta grisa

Iruindar eta nafarrok hamasei urtez gobernuan egon direnen erabaki politikoen ondorio latzak jaso ditugu. Ondorioak politika askatzailean, euskalgintzan, sorkuntzan edo kultura eraldaketa tresna gisa ulertu den esperientzietan.

Azken urte horietan garatutako kultur politikak ertzetako kultura are gehiago baztertu zuten. Instituzioaren interesen

harira ibiltzen ez zirenak mapatik ezabatu nahi izan ziren, murrizketa latzak ezarri ziren gehiengoarentzat eta euskaraz egiten zen edozer desagertu egin zen elkarlan horretatik. Ez zen kultura zabaldu eta sendotzeko politikarik egin. Gizarte zibilari ez zitzaion sorkuntzarako tokirik utzi. Bi iruditan esateko: arte diziplina kontserbadoreek eta Erdi Aroko baseliza eta elizek besterik ez zuten tokirik izan UPNren kultur politikan.

Horren eskutik, demokraziak politika publikoetatik ihes egin zuen Nafarroan. Urte hauetan, higiezin zikloa posible egin zuten makina eta tresnez baliatu ziren edozein ekimen politiko ezabatzeko; UPNk mugimendu sozialen proposamenak akabatzea zuen helburu. Iruindarron memoria kolektiboan garaipen gutxi ditugu, nahiz eta bide aberats eta eman-korrek jorratu ditugun elkarlanean urte horietan guztietan.

Urte horietan goitik behera aldatu zen Nafarroa. Ustelkeriak eta M15ak ziklo horren amaierari hasiera eman zioten. Hortik aurrera 'aldaketaren' diskurtsoaren oinarriak ezarri ziren nahitaezko elkarlanaren ondorioz. Hala ere, UPNren alternatiba oso, iraukor, adoretu eta beldurgabea oraindik ez da sortu, ez eta 78ko erregimenaren kontsentsua hausten duen ezer ere.

Bat. Abiapuntuko hipotesiak: liburuak eta zentro sozialak

Nafarroa gris eta triste horretan piztu zen zentro sozial eta liburu denda bat sortzeko asmoa. Liburuaren botere eraldatzailea zentzu zabalean ulertuz, Iruñean pentsamendu eta eztabaida politikoa garatzeko ezinbesteko tresna izan zitezkeela ikusiz, La Hormiga Atómica Liburuak (LHA, hemendik aurrera) irekitzea erabaki genuen. Liburuaren boterearen errebindikazioa egin nahi izan zen, liburuak eztabaida, ideia berri, mintegi eta irudimen iturri direlako.¹ Liburuak hipotesi bihurtu ziren.

Hala ere, ez zen ohiko liburu denda bat, espazio soziala ere bazen, zentro sozialaren hipotesiari eutsiz. Zentro sozialak

hiriaren eskubidea garatzeko esparruak dira, hiriarekin gatazka dutenentzako lekua, hiria lantzeko eta aldatzeko leku bat. Zentro sozialek higiezin, kultur hegemonien, auzoen arteko talken edota gutxiengo baztertuen gatazkak azaleratu dituzte azken urteotan: Kukutza (Bilbo), Laboratorio (Madril), Can Vies (Bartzelona) edota La Invisible (Malaga) izan dira azken urteotako eredu ezagunenetarikoak. Hiriaren inguruko eskubideak garatzeko eztabaida eta diskurtsoetan oinarrituta, LHA Iruñean susma zitezkeen gatazkak lantzeko zentro soziala izatea nahi genuen.

2.0 zentro sozialetako eztabaidak ere agertu ziren LHA irekitzean: bertan enpresa politikoak zer ziren ikasten hasi ginen, militantzia-lana-bizitza polinomio horren eztabaida eta mugei aurre egiten.² Bide horretan, lan eremu eta esparru militanteak elkartzearen potentzia ikusi genuen, eta sakon lan egin ere. Sei urteren buruan,³ Curia kalean zegoen lokalean 7.000 liburu nahastan ziren etorkinentzako gaztelania eta euskara klaseekin, hitzaldi eta liburu aurkezpenekin, etxe langileekin egindako batzar eta topaguneekin.

Urte horietan guztietan, bi hipotesien zentzua ulertu eta aurrera salto egiteko aukera suertatu zitzaigun. Argi genuen inoiz baino beharrezkoagoa zela askatasunez funtziona zezakeen zentro sozial handi bat eraikitzea. Iruñeak birika baten beharra zuen. Aurrerapausoa eman beharra zegoen. Ardatz batzuk ezagutzen genituen eta berriak gehitu genituen: saiakera ardatz izango zuen liburu denda handitu genuen, elikadura subiranotasunaren aldeko apustuarekin ireki genuen kantina bat eta hamaika ekimen posible egiteko aretoa zabaltu genuen. Hor sortu zen Katakarak.

Argi genuen inoiz
baino beharrezkoagoa
zela askatasunez
funtziona zezakeen
zentro sozial handi bat
eraikitzea. Iruñeak birika
baten beharra zuen.
Aurrerapausoa eman
beharra zegoen

Bi. Ikuspuntu materialen garrantzia kulturalan

Abiapuntua: subentzio eza, LHaren esperientzia, lantaldea handitzearen nahia, ekonomia sozial eraldatzailea jorrazteko desioa. Horretarako egikaritu genuen irabazteko asmorik gabeko langileen kooperatiba bat. Komunitate bati eta umezurtz egon zitezkeen sektoreentzako leku batekin. Bost ildo horiek baldintzatu zuten bidea. Komunitatearen ezinbesteko parte-hartzearekin (lanaren banaketaren alde lan egiten zuten bi kolektibok ekarpen ekonomiko bat egin zuten pertsona batek urtebetez proiektua bultza zezan Katakrak zabaldu aurretik, eta ehun pertsona baino gehiagok parte hartu zuten auzolanetan), LHaren esperientzian oinarriturik (Iruñean saiakeran oinarri zuen liburu denda batetik 30.000 liburukora jauzia), irabazi asmorik gabeko langileen kooperatiba muntatu genuen bideari ekiteko (Nafarroan ekonomia solidarioaren eta elikadura subiranotasunaren inguruko taldeek lana erraztu ziguten).

Bide horiek guztiak jorrazuz, proiektu kulturaletan ezinbestekoa denari aurre egin genion: kontu materialei. Katakraken zentzu politiko eta kulturalaren inguruan luze eztabaidatu ondoren, ehun pertsonak baino gehiagok mailegu militantez proiektua ekonomikoki babestu zuten, mailegu hipotekario bat sinatu ahal izateko. Katakrak, gauza askoren artean, hipoteka bat ere delako.

Kulturaren munduko beste tabu baten inguruan lan egitera beharturik ikusi genituen geure buruak, antolakuntza ekonomikoaren inguruan, alegia; eta horrek enpresa politikoaren hipotesia sakontzera behartu gintuen. Inguruan eraldatzailea izan nahi duen esparruak barrutik ere eraldatzaile izan behar duelako. Estructura horri bide emateko lan denboraren, militantziarako denboraren, diruaren eta sortutako plusbalioaren inguruan pentsatu genuen.

LHAN bezala, politika-lana-bizitza polinomioa mahai gainean jarri genuen, ez genuelako ohiko enpresa bat sortu nahi, ezta ohiko kolektibo bat ere. Lana politizatuz eta etekinak zentzu eraldatzailean birbideratuko zituen estructura bat

genuen buruan, asanbladan funtzionatuko zuena, lanean zeudenak eta ez zeudenak nahastuko zituen, bere burua politikoki pentsatzeko aukerarekin. Horretarako, 70eko hamarkadan sortutako kooperatibetatik hoberena hartu genuen, baita M15aren zikloaren emankorrena ere: antolakuntza eta zuzentasuna, politizazioa ohiko militantzia baino gehiago izan daitekeelako ideiarekin.

Katakarak epe luzerako sortutako proiektua da, eta konpromiso horrek egiten du indartsu. Kide bakoitzak besteekin, lagundu gintuen komunitatearekin eta proiektuarekin berekin hartutako konpromiso horrek eman zion ezinbesteko autonomia Katakarak. Izan ere, lokala erosteko erabakiak denboran irauteko asmoarekin harremana dauka, hamabost urteren buruan bukatuko delako ordaintzen.

Hiru urteko historia labur mamitsua

Urteroko berrehun ekitaldi publiko baino gehiagok, zerbitzatutako menu eta jakiek, saldutako liburuek eta bertatik pasatako milaka pertsonen⁴ baieztatzen dute Katakrazen lan hipotesia baliagarria zela. Horren guztiaren laburpenarako, lau zipriztin aipa ditzakegu: 2014ko maiatzean, Silvia Federici-ren bisita;⁵ 2015eko Alcatarak ekimen eta jardunaldiak (Iruñeko udaltzainek jarritako isunen ondorioz, hiru pertsonak etxe barruko arrastatzea Katakrazen egin zuten); Aldaketaren aldeko asanbladak 2015eko hauteskundeen aurretik antolatutako eztabaida mamitsuak Nafarroan aldaketa bultzatu nahi zuten alderdiekin (Katakarak izan zen alderdi guztiak eztabaidatzeko elkartu ziren toki bakarra); eta, azkenik, Katakrakek kantina gertuko produktu ekologikoen aldeko apustua egiten duen toki bakanetako da Iruñean, horregatik hartu genuen parte Nafarroako Parlamentu Soziallean elikadura subiranotasunaren inguruko saioan.⁶

Hiru urte betetzear direnean, balantzerako beste bi gauza jarriko nituzke mahai gainean. Iruñeko euskaldun eta erdaldun hiztunak erosotasunez murgiltzen diren hiriko toki

bakarrenetakoa da Katakarak. Hizkuntz berdintasunetik urrun bizi den hiri baterako, aurrerapauso garrantzitsua da. Bestalde, emakumeok ere geure egin dugu espazioa, benetan nabaria baita Katakarakera gerturatzan diren emakumeen kopurua eta portzentajea,⁷ baita sare sozialetan daukan harrera eta babesa.

Gure hipotesien mugak pentsatuz: esperientzia konkretutik eztabaida orokorretara

Bat. Iruñeak espazio handi bat irekitzeko beharra zuela berehala ikusi genuen, eta gure bide motz honetan ehunka ekimen garatu dira. Baina, 2013ko abendutik hona, aldaketak gertatu dira gure hirian; udalaren lokalak askatasunez erabiltzeko aukera dago orain eta (zorionez) toki gehiago daude kolektibo, talde edo elkarteen eskuetan. Geure agendaren inguruan birpentsatzeko parada paregabea suertatu zaigu horren ondorioz, eta kultura publiko eta kultura komunaren eztabaidan kokatu gara bete-betean.

Lotsarik gabe esan behar da konplexutasun handiagoz pentsatu behar dugula edukien inguruan eramandako politika; hau da, Katakraken ez dugu inoiz bertan ekimenik egiteko baldintzarik jarri (alderdi edo sindikatuenak ez baziren), eta ekimen kultural edo politikoen edukiontzi bilakatu garela-ko susmoa dugu (2015-2016 ikasturtean 241 ekimen burutu ziren). Esparru publikotik at dauden lokalen ohiko eztabaida da hau. Beraz, nola egin kultural eta politikoki emankor esparru bat? Nola bultzatu gure inguruak duen eztabaida emankorragoa eta eraldatzaileagoa izan dadin? Zein proposamen luzatu erosotasun marjinetan ez mugitzeko? Horra hor geurean lantzeko kezka. Horra hor geure inguruko esparru kultural zein militanteei planteatzeko galderak.

Katakraken egin diren ekimenen metaketan gure ahotsa topatzea zaila egin zaigu, eta hortxe konpondu beharreko zerbait dagoela uste dugu. Gure espazioan garatzen diren jardueretan zentzu konkretua egon beharko litzateke. Iruñea bilakatu zen basamortu kulturalen, esparru publikoek eskaintzen

ez zutena eskaintzeak zentzua zuen antzutasunean, baina ez aurrera begira.

Bi. Ereduen beharra dago, elkarlanaren premia. Lerro haue-
tan adierazi nahi izan da Katakarak bezalako toki bat irekitzea
erabaki zenean logika publiko eta pribatuetatik at zegoen
zerbait irudikatu, asmatu nahi zela. Gaur egungo antola-
kuntza ekonomikoak eta kapitalismoaren garapen faseak
horretarako aukera ematen du. Jakintza, komunikazioa eta
harremanak aspaldi jarri ziren ekoizpenaren mende, eta ho-
ri da ezagutzen inguruko ekoizpen fase honen adierazgarri.

Hala ere, bide propioa egitea oso zaila da. Gure antola-
menduak handik eta hemendik hartu ditu ideiak eta hau eta
bestea kopiatu izan du, baina ibilbidean lagun eta kideen pre-
mia sumatzen dugu. Egunerokotasunean erabakiak hartzeko
beharra dago, eta kapitalaren logiketatik ateratzea ez da erra-
za. Enpresa handi bat kudeatzea, ekonomikoki errentagarri
izatea eta taldea zaintzea erronka handiak dira. Urte hauetan
hartutako erabaki batzuekin ez gaude guztiz eroso eta ho-
rren jakitun gara, baina horiek gure mugean adierazle dira.

Katakarak bezalako dispositibo
batek hobe funtzionatuko lu-
ke halako dispositibo gehia-
go egonen balira. Zenbat eta
esparru gehiago, orduan eta
ideia eta erabaki bertutetsua-
goak, sofistikatuagoak.

Eta halako sare posible bat
sortu ahal izateko, hiru pau-
so eman beharko genituzke:

orain dauden espazioekin kolaborazioa garatu, toki berriak
sortzen lagundu eta kanpotik datorrenari begira egon, ongi
begira, gainera.

Bide propioa egitea
oso zaila da. Enpresa
handi bat kudeatzea,
ekonomikoki errentagarri
izatea eta taldea zaintzea
erronka handiak dira

Hiru. Taldea osatzea erronka handia da. Are gehiago bi-
ziaren orduak, pasioak, desioak eta irudimen guztia lanean

jartzen badira. Are gehiago generoaren eta horizontaltasunaren aferak badaude eta horiek pentsatu nahi badira.

Ez dago gizon eta emakumeak elkartu eta gatazkarik ez duen talderik. Adore eta lan handiz onartu beharreko baieztapena da hori, benetako aldaketa sakona bultzatu nahi badugu gizartean. Gurea esparru politizatua da, emakume eta gizonek osatua, harremanen inguruko zailtasunen jakitun, genero gatazkaren kolpeak bizi dituena.

Bestalde, kooperatiba eta kolektiboek horizontaltasunaren inguruan lan handia egin behar izaten dute. Teoriaz horizontalki antolatutako estrukturek egunerokotasunean agertzen dituzte bere mugak, teoriatzko ardura banaketek askotan ikusezinak diren ardurekin topo egiten dutelako.

Ezin esan bi gatazka horietatik urrun gaudenik. Hemen izendatzen ditugu, benetako bide berria bilatzeko lotsarik gabe agertu behar direlako afera komunak, kolektiboki pentsatzea izaten delako haien konponbidea bilatzeko modua. Hortxe, bada, bidean topatu ditugun bi harri koxkor.

Bidean jarraitzeko erantzun batzuk

Hemen aurkeztutako eredu eta galderak epe ertainean lantzeko pentsatu dira. Ez dago arazo konplexua moldatuko duen bide errazik, baina ibiltzen jarraitzeko beharra dugu. Horretarako, ikasturte berriarekin bi lan ildo berri ditugu gurean: argitaletxea eta kideak.

Katakarak argitaletxe berria sortuz, gaztelaniazko zein euskarazko saiakerari bidea eman nahi diogu, bai eta euskarara itzuliko den narratibari ere. Inguruan eragin dezaketen testuak argitaratzea dugu helburu, saiakera politikoa, feminismoa, hezkuntza... gaiak landuz, errusieratik, alemanetik, ingelesetik itzultitako lanekin. Bai eta bertan ekoiztutako lanen bide eman ere, hemengo ingurua pentsatzen laguntzeko.

Katakarak kideak sortzarekin, komunitatea sendotu eta handitzea gustatuko litzaiguke, hori ezinbestekoa baitzaigu bide eta ahots propioa bilatzeko ere. Kideek gurean bere tokia

izateko premia dugu, bide batez lan politiko eta kulturean eragin handiagoa izaten laguntzeko, hirian garrantzitsua-goak izateko.

Bukatzeko, argi esan behar da desiotik sortutako proiektu hauek ematen duten esperientziak eta ikasketak eraldaketarako bideak direla. Erreferente teorikoekin batera, esperientzia zehatzetatik pentsatzeak indarra eta edertasuna eskaini digu.

Katakarak, beste asko bezala, bertute handia duen proiektu bat da; baina XXI. mendean mendebaldeko hirietan kultura eragile izateko mugekin egiten du topo, eta hori komunitate guztiarekin landu beharreko kontu bat da. Bestela ezingo da afera hori konpondu. Zentzu berean, hipotesi politiko argi bat lantzeko premia daukagu, ordezkartzaren bidezko politikan astintze handiak gertatu badira ere, aldaketa sakonak egikaritzeko zailtasunak dauzkagulako. Horregatik, M15ak ireki zuen ziklo politikoa sakondu eta lantzeko premia dugu, hiritan toki bat izan eta erregimen aldaketa eragin eta eraikitzeko. 🌱

Oharrak

1. Momentu horretan, Bilboko *Likiniano*, Madrilgo *Traficantes de Sueños* eta Bartzelonako *Virus* ezinbestekoak izan ziren.
2. Eguzki Bideoak banatzailearekin hainbat galdera eta bide konpartitu genituen.
3. La Hormiga Atómica Liburuak 2007ko abenduan ireki zen eta 2013ko abenduan itxi.
4. Horren guztiaren berri izateko, ikus <http://katakarak.net/eus>
5. www.katakarak.net/eus/agenda/silvia-federici-iraultza-zero-puntu
6. <http://katakarak.net/cas/blog/maitane-unzu-en-el-parlamento-de-navarra>
7. Keinu estetikoari garrantzia kenduta, esparruak garatu dituen kodeekin eroso sentitzen direlako seinale dugu hori.